1.6. Kriisirollid, tööpanuse tagamine ja töökohustus

Riigi toimimine ja elutähtsate teenuste toimepidevus sõltuvad kriisiolukorras sellest, kas vajalik personal on olemas ja ülesanded täidetud. Seetõttu näeb KORKS ette mehhanismid, mis võimaldavad kriisiolukorra ajal tagada kriitiliste ülesannete täitmiseks vajaliku tööjõu.

Toimepidevuse tagamiseks tuleb määrata kriisirollid, võimalikud asendused ning tagada nende täitmiseks vajalik ettevalmistus (§ 23 lg 3 p 4). Sellega luuakse eeldused püsivate kriisiülesannete ja põhiseaduslike institutsioonide ülesannete täitmiseks ka kriisiolukorras.

Tavapärane töö- ja teenistussuhe (TLS, ATS) ning avaliku teenistuse eriliikide ametnikele ja töötajatele kohaldatavad eriseadused (nt PPVS, PäästeS jt) lähtuvad tavapärastest oludest ning piiravad tööandja võimalust kriitilisel ajahetkel töökorraldust ühepoolselt, kiiresti ja siduvalt muuta. Kriisiolukorras ei ole võimalik tugineda üksnes poolte kokkulepetele, tavapärasele etteteatamistähtajale, kindlale tööajale ega töötaja nõusolekule, mistõttu on vaja eraldi õiguslikku raamistikku.

Kriisiroll ja kriisiülesandega ameti- või töökoht ei ole sama mõiste. Kriisiroll kirjeldab isiku ülesannet ja vastutust püsiva kriisiülesande või põhiseadusliku institutsiooni ülesande täitmisel ning organisatsiooni toimepidevuse tagamisel. Kriisirolli täitmine ei eelda alati kriisiülesandega ameti- või töökohta. Kriisiroll on laiem kui kriisiülesandega ameti- või töökoht. Kriisiülesandega ameti- või töökoha määramine ja sellega kaasnev töökohustus on üks viis kriisirolli täitmiseks vajaliku tööpanuse tagamiseks. Kriisirolli võib täita näiteks:

1. **tavapärase tööaja korralduse raames** (nt tavapärane tööpäev kell 8 kuni 17);
2. **tavapärase tööõiguse raames tööaja paindlikuma korraldusega**, näiteks valveajal, summeeritud tööajaga, vahetustega või ületunnitööna;
3. **KORKS §-s 111 sätestatud täiendava töö- või teenistusülesande täitmise kaudu**;
4. **kriisiülesandega ameti- või töökohal töökohustust täites (§ 107)**. Riigikaitselise kriisiolukorra ja eriolukorra ajal võib sellisel juhul seaduses sätestatud tingimustel rakendada §-s 113 ette nähtud tööaja erandeid. Põhipuhkuse katkestamist või edasilükkamist reguleerib § 114, mille kohaldamine ei eelda, et isiku ameti- või töökoht oleks määratud kriisiülesandega ameti- või töökohaks.

Kriisiülesandega ameti- või töökoht määratakse üksnes juhul, kui see on KORKS-is sätestatud tingimustel vajalik tööpanuse tagamiseks.

Kriisiaegse töökorralduse rakendamise ettevalmistamisel tuleb läbi mõelda ka töö- ja teenistussuhte korraldus, sh vajaduse korral tööaja, valveaja, puhkeaja, kaugtöö, lähetuste ja puhkuste korraldus.

Töö- ja teenistussuhte erisusi võib rakendada üksnes ulatuses ja tingimustel, milleks on olemas õiguslik alus. Kriisiolukorraks on riik loonud raamistiku, mis võimaldab tagada kriisiolukorra lahendamise või lahendamise toetamise ka siis, kui tavapärane töökorraldus ei ole enam piisav.

Eraldi regulatsioon ja õiguslik staatus on sõjaaja ametikohale nimetatud inimestel. Täiendava tööjõu kaasamiseks saab kasutada kodanikukohustust, vabatahtlikku tegevust ja ametiabi.

Tabel 9. Kriisirolli täitmine ning töö- ja teenistuskohustused

Liik	Inimese eelnev teadlikkus	Õiguslik alus/suhte laad
Kriisiroll tavapärase töökorralduse raames	Kriisiroll ja selle täitmise korraldus on võimaluse korral ette teada	Tavapärane töö- või teenistussuhe, sh vajaduse korral valveaeg, summeeritud tööaeg, vahetustega töö või ületunnitöö
Töökohustus (§106–110)	Töökohustus tekib kriisiülesandega ameti- või töökohale asumisel või olemasoleva ameti- või töökoha määramisel kriisiülesandega kohaks. Töökohustuse tekkimisest teavitatakse isikut kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis.	Seadusest tulenev ametikoht Kriisiülesandega ametikohaks määratud
Täiendav töö- ja teenistusülesanne (§111)	Kriisiolukorra lahendamiseks või lahendamise toetamiseks võib anda ilma töötaja või ametniku nõusolekuta seaduses sätestatud tingimustel. Teise asutuse või isiku juurde saatmine toimub asjaomaste asutuste või isikute kokkuleppel	Täiendav ühekordne töö- või teenistusülesanne olemasoleva töö- või teenistussuhte raames
Kodanikukohustus (§115–119)	Riigikaitselise kriisiolukorra või eriolukorra ajal	Töö- või Teenistussuhteväline üksikjuhtumil tehtav töö

Viimati uuendatud 02.10.2026